

УДК: 316.654-057.87:355.318.1-027.556(477)

Ірина Суховерська, Христина Чернописька

Добровольчі батальйони нацгвардії України у громадсько-політичних візіях студентів Львівського національного університету імені Івана Франка

У статті охарактеризовано процес формування суспільно-політичної думки студентів Львівського національного університету імені Івана Франка стосовно добровольчих батальйонів Нацгвардії України, визначено механізми, засоби та принципи реалізації політики студентської громади у процесах розбудови правової держави, розвитку громадянського суспільства та їхньої взаємодії.

Ключові слова: суспільно-політична думка, ідея громадянського суспільства, студентська ініціатива, добровольчі батальйони, Нацгвардія України, волонтерський рух.

Iryna Sukhoverska, Khrystyna Chornopyska

Voluntary Battalions of Ukrainian National Guard in Socio-Political Views of the Students from Lviv National Ivan Franko University

The article describes the formation of social and political opinion of students of Ivan Franko National University of Lviv, concerning volunteer battalions of the Ukrainian national guards, the mechanisms, means and principles of the student community policy in the process of building the law-governed state, development of civil society and their interaction.

Keywords: Social and Political Opinion, the Idea of Civil Society, Student's Initiative, Volunteer Battalions, Ukrainian National Guard, Volunteer Movement.

Ірина Суховерская, Кристина Чернопыская

Добровольческие батальоны нацгвардии Украины в общественно-политических представлениях студентов Львовского национального университета имени Ивана Франко

В статье охарактеризованы процесс формирования общественно-политической мысли студентов Львовского национального университета имени Ивана Франко по добровольческим батальонам Нацгвардии Украины, определены механизмы, средства и принципы реализации политики студенческого общества в процессах развития правового государства, развития гражданского общества и их взаимодействия.

Ключевые слова: общественно-политическая мысль, идея гражданского общества, студенческая инициатива, добровольческие батальоны, Нацгвардия Украины, волонтерское движение.

Суспільно-політична думка соціуму завжди існує в конкретних історичних реаліях, зумовлених економічними та соціокультурними чинниками, керованими чи спонтанними політичними процесами. Демократичні перетворення в Україні, пов'язані з революцією Гідності, утвердили ідею «громадянського суспільства», яка стимулює соціальну активність громадян, що прагнуть до самоорганізації, протистояння деструктивним процесам, консолідації суспільства і держави. Закономірно, що дана ідея набула широкого схвалення серед молоді, яка намагається реалізувати власні інтереси на шляху цивілізаційного розвитку, сформувати громадянське суспільство і правову державу. Молодь становить найдинамічніший прошарок суспільства, що засвідчує активність студентів у громадському житті держави. Студенти сильніше відчують на собі невідповідність задекларованих прав і реальних можливостей їх здійснення. У складних політичних обставинах студентська громада, посиливши власну дієвість, через волонтерський рух відіграє роль альтернативної сили, що виконує частину функцій держави в зоні АТО. Дану тенденцію можна простежити на прикладі громадянської позиції та волонтерської діяльності студентів Львівського національного університету імені Івана Франка, які допомагають добровольчим батальйонам Нацгвардії та Збройним силам України.

Проблема формування та функціонування суспільно-політичної думки студентів про Нацгвардію України, а також ставлення студентської громади вищих навчальних закладів освіти до політичних процесів є новою та недостатньо вивченою темою у сучасній науці. Її складність, багатоаспектність та актуальність вимагає активного обговорення у наукових виданнях. Натомість вона представлена лише поодинокими узагальненими статтями про участь студентської молоді у громадському та політичному житті суспільства.

Метою дослідження є охарактеризувати найважливіші тенденції сприйняття добровольчих батальйонів Національної гвардії України студентами Львівського національного університету імені Івана Франка, а також простежити соціальну взаємодію між бійцями добровольчих батальйонів та студентами.

Джерельну базу дослідження становлять соціологічне опитування студентів кількох факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка, інтерв'ю з студентами, які входять до лав добровольчих батальйонів Нацгвардії України та займаються волонтерською діяльністю, та відповідні сайти студентів. Вивчення даних джерел дозволяє зробити комплексний аналіз означеної проблематики.

Сучасний стан розвитку українського соціуму відображає об'єктивну необхідність розглядати студентську молодь як невід'ємну частину соціальної системи, що виконує особливу роль в процесі формування ефективної взаємодії громадянського суспільства та правової держави [2]. Студентська молодь, як органічна частина суспільства, є дзеркалом, в якому відображається та соціальна дійсність, в умовах якої вона живе [1]. Позитивний вплив революції Гідності на розвиток ідеї «громадянського суспільства» серед студентської молоді засвідчують результати соціологічного опитування, згідно з яким, 72,0 % респондентів були її учасниками. Крім того, 92,0 % опитаних вважає, що така подія як революція Гідності сприяє пробудженню у студентів національної свідомості, натомість тільки 78,8 % респондентів припускають, що ситуація на Сході країни також виступає чинником зростання рівня національної свідомості серед студентів*.

* Тут і далі у тексті зірочкою позначено посилання на: Матеріали кількісного опитування студентів Львівського національного університету імені Івана Франка у вигляді рукопису, який знаходиться у персональному архіві авторів.

У сучасному світі глобальних трансформаційних перетворень студенти усвідомлюють Україну як невід'ємну частину Європи та складову євроінтеграційних процесів, оскільки у глобалізованому суспільстві найбільші переваги отримують саме ті країни, які об'єднують свої зусилля заради досягнення спільних інтересів та високих показників розвитку. Інтеграція виступає шансом для держави остаточно перетворитися на стабільну країну, яка володіє незаперечними перспективами на майбутнє. За таких обставин вступ до Європейського Союзу є логічним наслідком прагнення українського студентства до цивілізаційного розвитку та розбудови демократичного суспільства, зумовлений складними обставинами та вимогами об'єктивних суспільно-економічних та політичних законів розвитку. Дотримання політики європейської інтеграції вимагає втілення в Україні стандартів демократичної держави та соціально орієнтованої економіки, що приваблює студентів до даної ідеї.

Еталон європейської ідентичності новітньої пори становить «якість життя», яка, у свою чергу, служить джерелом нових змістів і цінностей. Для українського студентства дані цінності реалізуються через сприяння поширенню в Україні європейських стандартів життя з соціальним захистом, конкурентоздатною економікою, демократичними цінностями й верховенством права; допомогу молодим людям у реалізації й самореалізації їхніх творчих можливостей та ініціатив, широке залучення юнаків та дівчат до активної участі у національному та культурному відродженні українського народу, формуванні його свідомості, розвитку традицій та національно-етнічних особливостей; сприяння ініціативі та активності молоді в процесах інформування громадян із питань європейської інтеграції [6].

Проблеми із реалізацією даних завдань студентською молоддю викликані складними політичними та суспільними обставинами, зумовленими воєнним конфліктом на сході країни. Військове протистояння гальмує темпи і перспективи української євроінтеграції і змушує студентів продовжувати активно втілювати ідеї громадянського суспільства, сформовані на Майдані під час революції Гідності, але уже в умовах гібридної війни Росії проти України.

Продуктом сучасних політичних реалій, зумовлених анексією Криму та військовим конфліктом у східних регіонах країни, є добровольчі батальйони Нацгвардії України, які користуються популярністю у студентському середовищі. Свідченням цього є відповіді студентів на запитання «Чи відомо Вам про таке військове формування як Національна гвардія України?», де 81,0 % студентів відповіли «так». Варто зауважити, що серед респондентів чоловічої статі, тільки 4,3 % (2 респонденти) нічого не знають про Нацгвардію, натомість серед представників жіночої статі такий варіант обрали 32,1 % (17 респондентів). Також дослідження виявило, що тема війни та української армії для студентів-істориків є пріоритетною у сфері їхніх пізнавальних інтересів, оскільки серед респондентів історичного факультету не має жодного, який би відповів, що не знає про таке військове формування як Національна гвардія України. Найбільш відомими у студентському середовищі є наступні добровольчі батальйони: «Азов», «Донбас», «Айдар», «Батальйон ім. генерала Кульчицького», «Дніпро», «Крук»*.

Навколо добровольчих батальйонів Нацгвардії України, які беруть участь в антитерористичній операції на сході кра-

їни, виникло чимало суперечностей, пов'язаних з історією створення добровольчих батальйонів та їхньою специфікою. Національна гвардія України бере свій початок від 4 листопада 1991 р., коли Верховною Радою був прийнятий Закон України (1775-XII) «Про Національну гвардію України». Згодом таке військове формування було розформовано Законом України «Про розформування Національної гвардії України» від 11 січня 2000 року № 1363-XIV, а через деякий час відновлено (відповідно до закону України «Про Національну Гвардію України» від 12 березня 2014 року) під час напруженої ситуації в АР Крим і східних регіонах України. Порушення цілісності України та Кримська криза істотним чином вплинули на позицію влади щодо Національної гвардії: у зв'язку з надзвичайними подіями, що розгортались в Україні. Вже 11 березня 2014 року в.о. Президента України О. Турчинов звернувся до Верховної Ради, яка в той самий день прийняла рішення відродити Національну Гвардію України [4]. Ставлення студентів до цього рішення ілюструють результати соціологічного опитування, згідно якого серед 86,4 % опитаних, яким відоме дане рішення, 88,9 % відносяться до нього тою чи іншою мірою позитивно*.

Враховуючи сучасні реалії ми бачимо, що добровольчі батальйони Нацгвардії були створені не стільки за сприяння влади, як за активної підтримки суспільства, яке організувало Самооборону Майдану як ефективний громадянський рух. Значну частину Самооборони становили студенти, в яких з'явилось переконання, що сила духу важливіша за потенційну військову перевагу. Крім того, переконання про присутність зрадників в українській армії окреслило необхідність створення добровольчих батальйонів на базі Самооборони, до яких увійшли студенти Львівського національного університету імені Івана Франка [4]. Згідно соціологічного опитування студентів, найбільш поширеними мотивами вступу людей до добровольчих лав Нацгвардії є патріотизм; бажання захистити близьких та рідних; відстояти незалежність України та відвоювати захоплені агресором території; особисті мотиви; національна свідомість. 5 % респондентів вважає, що люди стають добровольцями через заробітну плату та безробіття*. Деяко інший погляд на мотив вступу студентів до лав добровольчих батальйонів Нацгвардії України демонструє інтерв'ю з бійцем та студентом історичного факультету імені Івана Франка. Відповідаючи на запитання про мотивацію свого вступу до Другого резервного батальйону оперативного призначення Нацгвардії України, студент відповів наступне «хотів перевірити власні сили у військовій справі, повоювати, бо виникла небезпека з приводу цілісності України, що засвідчили події в Криму». Крім того, студент зауважив, що його не злякала відсутність досвіду та належної підготовки, а необхідні знання і навички він швидко здобув на військових навчаннях [7]. Думку респондента стосовно професіоналізму особистого складу Національної гвардії України розділяють студенти, які взяли участь у соціологічному опитуванні, згідно якого 8,5 % респондентів дають радше негативну, ніж позитивну оцінку; 26,8 % – ні позитивну, ні негативну; 43,9 % – радше позитивну, ніж негативну; 20,7 % – дуже позитивну.

Професіоналізм та злагоджена діяльність добровольчих батальйонів Нацгвардії у складних політичних обставинах дозволили солдатам протистояти ворогу, що знайшло відображення у оцінці студентами їхньої діяльності. Аналізуючи

результати соціологічного дослідження, 100 % опитаних вважають діяльність добровольців у зоні АТО ефективною, з них 46,9 % – цілком ефективною, а 53,1 % – частково ефективною. Варіант відповіді «зовсім неефективна» не обрав жоден респондент, що вказує на достатньо високий рівень довіри студентів до бійців Нацгвардії*.

Соціальна взаємодія ініціативної студентської молоді Львівського національного університету імені Івана Франка з бійцями Нацгвардії не обмежується службою у лавах добровольчих батальйонів. Не зважаючи на загальну тенденцію втрати суспільного інтересу до ситуації в країні, студенти продовжують активно допомагати бійцям АТО. Студентська молодь має тверду віру в те, що саме вона повинна бути рушієм змін і надійною підтримкою держави, надважливим завданням якої є допомога бійцям АТО [8]. Виконання поставленого завдання студенти здійснюють через волонтерську діяльність, яка виконує функції організації, мобілізації, комунікації та консолідації громадянського суспільства, а також виступає чинником вдосконалення діяльності державних структур [5]. В результаті соціологічного дослідження було виявлено, що 47,5 % студентів допомагає добровольчим батальйонам Нацгвардії. З них 25 % є волонтерами, 2,8 % – добровольцями. Інші 72,2 % респондентів надають фінансову підтримку, юридичну безоплатну допомогу, закупають одяг, продукти харчування та медикаменти*.

Волонтерська діяльність студентської молоді набуває масового характеру у різних напрямках діяльності. Однак пріоритетними напрямками діяльності є організація та надання необхідної допомоги Збройним силам України та добровольчим батальйонам Нацгвардії; ініціювання та проведення громадських волонтерських акцій, а також спортивних, просвітницьких та інших соціальних заходів, спрямованих на збір коштів для допомоги учасникам АТО; надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок терористичних дій, у результаті військових чи соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям, пораненим бійцям у госпіталях [3]. Студенти, організовуючи акції на підтримку ЗСУ та добровольчих батальйонів Нацгвардії, сприяють соціальному становленню та розвитку молоді в Україні, шляхом залучення студентів до проведення благодійних та просвітницьких акцій, флеш-мобів. До таких заходів можна віднести благодійний аукціон побачень «Придбай побачення – подаруй життя», численні літературні вечори та фестивалі, книжкові ярмарки у парку, фотовиставки, благодійні дитячі ярмарки. Метою зазначених заходів є виховання патріотизму та національної свідомості населення, сприяння розвитку культури серед молоді, збір коштів для допомоги учасникам АТО. Ефективність вказаних акцій засвідчують кошти, які вдалось зібрати на допомогу бійцям, та позитивні відгуки від організаторів та учасників акцій у соціальних мережах, які вбачають їх місію не стільки у зборі коштів для воїнів АТО, скільки у культурному розвитку студентської громади.

Результативною є діяльність Центру правової допомоги військово-службовцям в зоні АТО та членам їхніх сімей, створеного на базі юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка 8 вересня 2014 р. Пріоритетними завданнями цього центру є координація збору коштів та волонтерська підтримка, забезпе-

чення бійців АТО необхідною амуніцією, ведення реєстру бійців (студентів, аспірантів та викладачів університету), які перебувають в зоні АТО, проведення тренінгів, навчань, курсів для студентів, аспірантів та викладачів університету з надання першої медичної допомоги та з основ цивільного захисту, правова допомога бійцям АТО та їхнім родичам [9].

Сумарно глибинні соціально-економічні, політичні та культурно-духовні зміни, що відбулися впродовж усіх років незалежності України, стали фундаментом мирної революції, підсумком якої став новий соціум. Революція Гідності та складна політична ситуація на сході України стали умовами, які сприяли еволюції суспільно-політичного життя студентської молоді. Студенти пройшли шлях від усвідомлення можливості відігравати певну роль у політичних процесах до безпосереднього впливу на розвиток цих процесів, намагаючись збудувати стійке громадянське суспільство та правову державу. Прототипом цього нового суспільства, яке активно моделює студентська громада, є Майдан. На Майдані зародилося чимало ефективних суспільних інститутів, серед яких Самооборона Майдану, ефективна діяльність якої виявила необхідність створення добровольчих батальйонів Нацгвардії, до лав яких увійшли студенти. Студентська громада, проаналізувавши скрутну ситуацію в державі, відчула гостру необхідність допомагати бійцям у зоні АТО, що можна простежити на прикладі діяльної студентської молоді Львівського національного університету імені Івана Франка. Студенти розгорнули активний волонтерський рух, в якому намагаються поєднати допомогу бійцям АТО з культурно-просвітницькою діяльністю у суспільстві, що засвідчують літературні та мистецькі заходи. Реалізація поставленої мети є надзвичайно важливою для студентської громади, оскільки серед бійців добровольчих батальйонів Нацгвардії багато самих студентів. Політичні реалії, зумовлені військовим протистоянням у східних регіонах країни, відіграли значну роль у формуванні студентської свідомості, яка спонукає допомагати державі у вирішенні серйозних справ у зоні АТО.

1. *Безклетний С.* Політична участь молоді та студентів як предмет політологічного аналізу / С. Безклетний // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць. – 2007. – № 3 (21). – Ч. 1. – С. 7–12. 2. *Бояринцев О.* Молодь і студенти у громадянському житті суспільства: участь та патріотичне виховання / О. Бояринцев // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. – 2013. – № 28. – С. 93–100. 3. *Волонтерський полк* // Електронні дані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vk.com/volunteer Regiment>. 4. *Гуральська А.* Звіт: Добровольчі батальйони. Виникнення, діяльність, суперечності / А. Гуральська // Відкритий діалог. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.odfoundation.eu/a/6444.zvit-dobrovolchi-batalyoni-viniknennya-diyalnist-superechnosti>. 5. *Жужа Л.* Вплив антитерористичної операції на модифікацію функцій громадянського суспільства в Україні / Л. Жужа // Молоді вчений. – 2015. – № 5. – С. 111–115. 6. *Стебляк І.* Євроінтеграційні прагнення України: проблеми та (соціальні) перспективи // І. Стебляк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». – 2014. – № 6. – С. 85–93. 7. Транскрипт інтерв'ю, проведеного з бійцем Нацгвардії та студентом історичного факультету імені Івана Франка. 8. *Пальчиков Д.* Війна показала, хто є хто / Д. Пальчиков // День. – 2015. – № 46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/viyana-pokazalahto-ye-hto>. 9. Центр правової допомоги військовослужбовцям в зоні АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/pro_centra_pravovoi_dopomogi_ATO_02.pdf.